

**DRAGUTIN NEŽIĆ, IZ ISTARSKÉ
CRKVENÉ POVIJESTI**
JOSIP TURČINOVIĆ D.O.O. I PAZINSKI
KOLEGIJ, PAZIN 2002.

U izdanju nakladničke kuće Josip Turčinović d.o.o., Pazin i Pazinskog kolegija – klasične gimnazije, Pazin objelodanjena je knjiga dr. Dragutina Nežića *Iz istarske crkvene povijesti*. Prije nego obrisno predstavim sadržaj ove historiografski zanimljive i poticajne publikacije, želja mi je svratiti pozornost na njezine korice što su osmišljaj Davida Ivića. Iz njih progovara poruka stapanja, prožimanja i stoljetnog suživota slavenskog i romanskog, hrvatskog i talijanskog svijeta u Istri, njihove duboke kršćanske ukorijenjenosti čega je osobiti osobni i stručni svjedok upravo dr. Nežić.

Tko je bio Dragutin Nežić? Upućeniji odgovor na to pitanje možemo pronaći u vrijednom predgovoru ove knjige što ga je napisao akademik prof. dr. sc. Josip Bratulić, Nežićev dugogodišnji poznavatelj. Dragutin Nežić rođen je u Plešivickoj Reki Dolnjoj kod Jastrebarskog 1908. godine. Osnovnu školu polazio je u Jastrebarskom, a gimnaziju u Zagrebu i Karlovcu. Bogosloviju je apsolvirao u Zagrebu gdje je i zaređen za svećenika. Službovao je najprije dvije godine u Požegi, pa je na Papinskom sveučilištu Gregoriana, Fakultetu za crkvenu povijest, obranio doktorat *O pravoslavnima u Jugoslaviji XVII. stoljeća koji su se vratili katoličkoj vjeri i o njihovom poimanju Rimske Crkve*. Iako objavljena 1940. godine ta je disertacija znanstvenicima još uvijek intrigantna. Vrativši se u Zagreb 1936. djeluje kao profesor na Teološkom fakultetu do 1938. dok je početak Drugog svjetskog rata dočekao u Rimu gdje je boravio u svojstvu duhovnika Hrvatskog papinskog zavoda svetog Jeronima. Zatim se nanovo vratio u Zagreb gdje je vršio službu duhovnika zagrebačkih bogoslova te je bio bliski suradnik nadbiskupa Alojzija Stepinca sve do 1947. Te godine započinje njegova puna pripadnost Istri, najprije kroz angažman administratora Tršćanskokoparske te Porečko-

pulske biskupije, a od 1950. i kao biskupa potonje dijeceze. Navršivši godine svoje biskupske službe, otišao je u mirovinu 1984. od kada je do smrti što ga zateče 1995. živio u biskupskom dvoru u Poreču baveći se prvenstveno povjesničarskim radom.

Na dvijestotine i osamdesetak stranica teksta, u odsutnosti slikovnih priloga kao i bilježaka, teče glatko pisan tekst iz pera ovog istaknutog istarskog biskupa i povjesničara. Knjiga što ju predstavljamo obuhvaća sakupljene članke i rasprave iz istarske crkvene povijesti što ih je Nežić objavljivao na raznim mjestima, uglavnom po publicističkoj periodici vjerskog karaktera (*Ladonja, Istarska danica*). Riječ je o člancima čiju bi glavninu tematski mogli podijeliti na nekoliko cjelina: o prošlosti istarskih biskupija, o povijesti redovništva u Istri, o prošlosti istarskih gradića, te o istarskim svecima i blaženicima.

Nepostojanje popisa svih objavljenih Nežićevih radova možemo smatrati nedostatkom ovog izdanja.

Inicijativa za objedinjeno objavljivanje Nežićevih članaka proizašla je od mons. Antuna Heka, inače glavnog i odgovornog urednika ove edicije, dok su veći dio poslova redakcije obavili Perica Dujmović, Tomislav Galović, Robert Šcerbe i Hrvoje Šugar. Ova je knjiga svojevrsna zahvalnica zaslužnom biskupu na njegovoj dugogodišnjoj skrbi za Istru, a s druge strane, za nas povjesničare je primjer približavanja historijske znanosti širem čitateljskom obzoru.

Elvis Orbančić

VJESNIK ISTARSKOG ARHIVA
GOD. 67 (1996.1997.), SV. 67, PAZIN
2001.

Početakom 2001. svjetlo je dana ugledao novi broj, odnosno dvobroj *Vjesnika istarskog arhiva*. Sadržaj *Vjesnika*, koji obuhvaća 476 stranica, podijeljen je na sljedeće cjeline: rasprave i članci, gradivo, iz arhivske teorije i prakse te na osvrt prikazevijesti. Cjelina

rasprave i članci donosi nam 15 novih radova, od kojih se 14 odnose na Svetvinčenat (Savičentu). Naime, radi se o objavljenim i proširenim priopćenjima sa skupa održanog u Svetvinčentu 7. lipnja 1997. godine na temu *Izvori za povijest Svetvinčenta*. Stoga su spomenuti članci objavljeni i kao separat *Vjesnika* u obliku zbornika pod naslovom *Izvori za povijest Svetvinčenta*. Spomenimo i kako su svi članci u *Vjesniku* popraćeni sažecima na engleskom i talijanskom jeziku.

Zbornik započinje radom Jakova Jelinčića *Arhivsko gradivo o Svetvinčentu u Državnom arhivu u Pazinu, Župnom arhivu u Svetvinčentu i u Biskupijskom arhivu u Poreču* u kojem autor govori o sačuvanosti arhivskog gradiva koje se odnosi na Svetvinčenat i njegovo područje, te o fondovima tj. arhivima u kojima se spomenuto gradivo čuva. Okosnicu rada čini opis gradiva koje se čuva u arhivima u Pazinu, Svetvinčentu i Poreču.

Alessandra Sambo (*Izvori za povijest Svetvinčenta u Državnom arhivu u Veneciji*) govori o teškoćama u pronalaženju gradiva o Svetvinčentu u Veneciji, budući da se radi o maloj upravnoj jedinici, te je i mali broj predmeta stizao do viših organa vlasti, te stoga upućuje na pronalaženje gradiva u obiteljskim arhivima, posebice na privatni obiteljski arhiv Grimani, te na fond Grimani i Barbarigo, koji, doduše, još nisu sređeni. Osim toga, u radu autorica daje i kratak historijat vlasnika feuda.

Najraniju prošlost Svetvinčenta i okolice u svom radu obrađuje Klara BuršićMatijašić. Na temelju arheoloških nalaza (sedamnaest dokumentiranih nalazišta) i pisanih izvora autorica govori o prapovijesnom i antičkom vremenu spomenutog prostora.

Angelo Ciuffardi predstavlja nam se s dva rada. U prvom, preglednom radu (*Svetvinčenat: kratka povijest*), autor daje kratak prikaz povijesti Svetvinčenta, zadržavajući se na izmjenama feudalnih gospodara, potom opisuje gospodarsku i društvenu sastavnicu Svetvinčenta, te daje kraći historijat samog kaštela. U drugom radu naslovljenom *Statut Svetvinčenta* autor ocjenjuje značenje

statutarnih odredbi Svetvinčenta koje je pronašao u privatnom arhivu obitelji Grimani. Na žalost spomenute su statutarne odredbe i dalje nedostupne široj javnosti, te za sada o njima možemo znati samo onoliko koliko nam ih je opisao autor. Autor, naime, u radu daje opis pronađenog rukopisa, te govori o načinu donošenja spomenutih odredbi, a na kraju rada donosi i nekoliko primjera konkretnih presuda koje su unesene u *statut*.

Alojz Štoković u članku *Bratovština svetog Roka iz Svetvinčenta 1619. godine* raspravlja o iznenadnoj pojavi flagelantskih običaja u kaštelu Svetvinčenat 1619. godine, kada je bratovština sv. Roka od obične pretvorena u bičevalačku. Budući da je takva praksa već bila iskorištena na kršćanskom zapadu, iznenadnu pojavu takvog entuzijastičkog pokreta autor tumači dubokom krizom u koju je Istra upala nakon Uskočkog rata, zbog čega joj je bila potrebna svekolika, pa tako i moralna obnova.

Povijesni razvoj kaštela u Svetvinčentu od pretpostavljene prve gradnje u doba pulske obitelji Sergijevaca (Castropola), pa do posljednjeg preuređenja 1933. godine prati Boris Vučić (*Kaštel u Svetvinčentu*). Autor navodi kako je pouzdano da obitelj Morosini 1485. g. daje sagraditi utvrdu ili promijeniti postojeću, te tada nastaje renesansno zdanje s višestrukom funkcijom: obrambenom, potom za čuvanje proizvoda s velikog feuda, kao stan za kapetana te kao simbol moći i digniteta feudalca. Na osnovi postojećeg izgleda i literature autor rekonstruirao izgled kaštela iz tog vremena. Grimaniji u drugoj polovici 16. st. zatječu potpuno formiran kaštel. Međutim, 1586. dolazi do požara, te ga nekoliko godina kasnije obnavljaju. Autor opisuje te zahvate te analizira i neke kasnije manje izmjene. Godine 1907. pod vodstvom Antona Gnirsa, a u sklopu akcije austrijske vlade na obnovi i zaštiti spomenika kulture u Istri, započeta je djelomična obnova i konzervacija kaštela. Temeljito preuređenje unutrašnjosti glavnih zgrada kaštela izvršeno je 1933. No, krajem II. svjetskog rata kaštel je zapaljen, te je pre-

pušten propadanju, a u ruševnom se stanju nalazi i danas.

Porečkopoljski biskup Ivan Milovan na osnovi dokumenata u župnom arhivu u Svetvinčentu i Biskupijskom arhivu u Poreču te zapisa dugogodišnjeg župnika Svetvinčenta Antonija Fachinettija opisuje *Vjersko i moralno stanje župe Svetvinčenat u 19. stoljeću*, te zaključuje kako je življenje vjere čvrsto ukorijenjeno u tradiciju, a povezano je uz godišnji liturgijski ciklus, te uz ciklus godišnjih doba.

Branimir Crljenko (*Čitaonička sastavnica preporodnog pokreta Istre i hrvatska čitaonica u Svetvinčentu*) donosi historijat osnivanja čitaonica u Istri, banskoj Hrvatskoj i Dalmaciji, opisuje djelovanje i značenje čitaonica u Istri koje su bile središta kulturnog i prosvjetnog djelovanja, te nacionalnog buđenja, te daje prikaz prilika na Svetvinčenštini u doba osnivanja Čitaonice i neposredno prije toga. Čitaonica u Svetvinčentu počela je s radom 1908. U početku je bila vrlo aktivna, no ubrzo je aktivnost splasnula i gotovo prestala, da bi 1913. bila ponovno pokrenuta. Detaljna rekonstrukcija rada čitaonice nije moguća jer su izvori vrlo oskudni, pa se ne zna točno ni kad je čitaonica prestala s radom. Autor pretpostavlja da se to vjerojatno dogodilo dolaskom Talijana 1918. kada su u kratko vrijeme ukinuta sva hrvatska društva u Istri.

Na temelju arhivskog gradiva Državnog arhiva u Pazinu Ante Cukrov (*Osnovno školstvo Svetvinčenštine do kraja I. svjetskog rata (tragom dokumenata u Državnom arhivu u Pazinu)*) obrađuje povijesni razvoj osnovnog školstva na Svetvinčenštini od osnivanja javne škole u Svetvinčentu s nastavom na talijanskom jeziku 70ih godina 19. st., potom otvaranja i djelovanja osnovnih škola koje je osnovala Družba Sv. Ćirila i Metoda, pa do kraja I. svjetskog rata, odnosno do talijanske okupacije Istre 1918. godine.

Josip se Miličević († 2000.) u radu naslovljenom *Etnografski tekstovi iz Svetvinčenta* osvrtje na tri teksta s etnografskim podacima za Svetvinčenat. Prvi je tekst

Antonio Fachinetti, župnik iz Svetvinčenta, objavio 1847. godine u časopisu "L' Istria" pod naslovom "Degli Slavi Istriani". Drugi tekst iz 1975. je mala monografija tadašnjeg župnika Ivana Milovana pod naslovom "Savičenta jučer danas", dok je treći tekst, knjižicu "Istarski suvenir" s prikazom tradicijskog života istarskog sela 1995. godine izdala općina Svetvinčenat.

Ivan Grah u zborniku je također zastupljen s dva rada. U prvom radu *Ratna mlada misa u Svetvinčentu* opisuje okolnosti i događaje oko svećeničkog ređenja i mlade mise Miroslava Bulešića u Svetvinčentu 1943. godine. Posebnu pozornost autor posvećuje dvama izvješćima Ivana Motike, vođe partizanskog pokreta na Svetvinčenštini u kojima se mladomisničko slavlje M. Bulešića opisuje kao napad na partizanski pokret u organizaciji Vatikana. Autor se u radu koristio i izjavama Antuna Cukarića, tadašnjeg župnika u Svetvinčentu, svećenika Ivana Pavića, te spomenutog Ivana Motike. U drugom radu *Antun Milovan – žrtva komunističke "pravde"* autor govori o narodnjaku, antifašistu i antikomunistu Antunu Milovanu, koji je podržavao narodnooslobodilački pokret, no nije se dao uvući u njegove strukture te je likvidiran 1945. godine.

Posljednji članak vezan uz Svetvinčenat jest članak Igora Medice, Slavice Piljan te Boruta Petrelina pod nazivom *Genealoška rekonstrukcija miotonične distrofije u Istri: efekt osnivača u župi Svetvinčenat* u kojem su autori proveli genealošku rekonstrukciju istarskih obitelji čiji članovi boluju od miotonične distrofije. Autori su testirali tezu o zajedničkom podrijetlu današnjih istarskih obitelji s miotoničnom distrofijom, kao uzroku visoke prevalencije. Rodoslovna stabla pojedinih obitelji autori su izradili na temelju opširne obiteljske anamneze, te uz pomoć matičnih knjiga. Na taj su način rekonstruirali sedam istarskih obitelji s miotoničnom distrofijom sve do sredine 18. st. Zajednički ancestralni par pronađen je za tri obitelji osam generacija unatrag u paru koji je živio u selu

Bokordići, župa Svetvinčenat, u prvoj polovini 18. st. Autori naglašavaju kako spomenuti rezultat može objasniti visoku prevalenciju miotonične distrofije u Istri, ali potpun efekt osnivača nisu uspjeli dokazati.

Slijedi rad Slavena Bertoše *Etnička struktura Pule i njezinih sela u prvoj polovici 17. stoljeća* u kojem autor na temelju bilježničkih spisa koji se čuvaju u Državnom arhivu u Pazinu donosi cjelovit popis prezimena koja se javljaju u tom gradivu. Autor donosi prezimena po mjestima (jedanaest mjesta) i to tako da zasebno donosi hrvatska, talijanska te ostala (najčešće gorička) prezimena. Autor na kraju analizira rasprostranjenost hrvatskih i talijanskih prezimena, te izdvaja najučestalija prezimena s oznakom mjesta i frekvencijom.

Cjelina *gradivo* započinje radom Dražena Vlahova (*Nekoliko glagoljskih isprava iz Novigrada*) u kojem autor objavljuje pet glagoljskih isprava (četiri oporuke i jednu potvrdu o podmirenju samostanskog duga), iz 16. st. koje se čuvaju u Državnom arhivu u Pazinu u arhivskom fondu Stare općine Novigrad (Novigradska kancelarija). Na početku autor daje kratku analizu sadržaja isprava, te objašnjava na koji je način obavio prijepis s glagoljskog na latinsko pismo. Na kraju donosi transliterirani tekst isprava, uz koje daje osnovne grafijske karakteristike pisma. Rad je popraćen i reprodukcijom spomenutih isprava. U ovoj cjelini Dražen Vlahov donosi još jedan rad naslovljen *Prilog povijesti hrvatske gimnazije u Pazinu (Gradivo)* u kojem je priredio 22 dokumenta koja govore o događajima koji su prethodili osnivanju Pazinske hrvatske gimnazije. Rad je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu autor daje kratak pregled "pretpovijesti" Pazinske gimnazije, dok u drugom dijelu donosi gradivo (22 dokumenta) pretežno nastalo djelovanjem mjesne općine Pazin.

Branka Antonić (*Oporuka porečkog biskupa Gašpara Negrija (1742.1778.)*) gramatički i pravopisno analizira tekst oporuke Gašpara Negrija, prvotno novi-gradskog, a

potom porečkog biskupa, te donosi transkripciju i prijevod oporuke. Autorica se u radu ukratko osvrće i na biskupov životopis.

Cjelina *iz arhivske teorije i prakse* ispunjena je radom Martina Modrušana *Slikovno arhivsko gradivo* u kojem se autor osvrće na slikovno arhivsko gradivo koje se čuva u arhivima Republike Hrvatske s osobitim naglaskom na fondove i zbirke Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.

Posljednje su stranice *Vjesnika* ispunjene *osvrtima, prikazima i vijestima*.

Marija Mogorović Crljenko

**HRVATSKO VINOGRADARSTVO I
VINARSTVO U PISANOJ RIJEČI**
NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
18. IV. – 31. V. 2002. KATALOG IZLOŽBE,
ZAGREB 2002. AUTOR IZLOŽBE I UREDNIK
KATALOGA: PROF. DR. SC. NIKOLA
MIROŠEVIĆ

U povodu 160. obljetnice Gospodarskog lista, najstarije hrvatske periodičke publikacije za gospodarstvo, Nacionalna i sveučilišna knjižnica predstavila je javnosti dio hrvatskog pisanog blaga: hrvatske tiskovine o vinogradarstvu i vinarstvu. Navedena tema objedinila je u izložbenom obliku znanstvene, stručne, informativne i periodičke publikacije. Veći dio izloženih publikacija bio je iz fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a drugi dio iz fonda knjižnice Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Radi se o tiskovinama objavljivanim od sredine devetnaestog stoljeća pa sve do najnovijih dana. U katalogu što ga predstavljamo popisano je preko 450 publikacija što svjedoče kako je i koliko hrvatska vinogradarska i vinarska znanost i struka promišljala i unapređivala vinogradarstvo i vinarstvo u gotovo dva stoljeća što su iza nas. Potaknut navedenom činjenicom pisac predgovora ovome katalogu, dr. sc. Josip Stipanov, ističe da su izložene

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LV
ZAGREB 2002.

UDK 93/99
ISSN 0351-2193
Historijski zbornik, god. LV, str.1-296, Zagreb 2002.

Izdavač
Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor
Slaven Bertoša
Mirjana Gross
Ivan Kampuš
Franko Mirošević
Ivica Prlender
Tomislav Raukar
Petar Strčić
Josip Vrandečić

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:
ABC Clio
Historical Abstracts
America: History and Life

Adresa uredništva
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:
Horetzky